

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

De același autor:

Vânătorii de zmeie

Și munții au ecou

Vânătorii de zmeie – roman grafic

KHALED HOSSEINI

SPLENDIDA CETATE A CELOR O MIE DE SORI

Traducere din limba engleză și note de
Crenguța Năpristoc

NICULESCU

PRIMA PARTE

Mariam avea doar cinci ani când a auzit prima oară cuvântul *harami*.

Se întâmplase într-o joi. Mai mult ca sigur, fiindcă își amintea că fusese neliniștită și agitată, așa cum era numai joia, ziua în care Jalil venea la *kolba*, să o viziteze. Ca să îi mai treacă timpul până când îl va vedea în sfârșit, făcându-i cu mâna și traversând luminișul prin iarba care îi ajungea până la genunchi, Mariam dăduse jos serviciul de ceai din porțelan chinezesc al mamei ei. Era singura amintire pe care mama lui Mariam, nana, o avea de la propria ei mamă, care murise când nana avea doi ani. Nana prețuia fiecare piesă de porțelan alb-albastru, curbura grațioasă pe care o făcea gâtul ceainicului, cintezoii și crizantemele pictate manual, dragonul de pe zaharniță, cu virtuți de talisman.

Tocmai această ultimă piesă i-a scăpat lui Mariam din mâini și a căzut pe dușumeaua *kolbei*, făcându-se țândări.

Când a văzut nana zaharnița, s-a făcut roșie ca focul, buza de sus a început să îi tremure, iar ochii, și cel leneș, și cel bun, au ținut-o pe Mariam cu o privire goală, fără să clipească. Părea atât de furioasă, încât lui Mariam i-a fost frică că djinnul va intra din nou în trupul mamei ei. Dar, de data aceasta, djinnul nu a venit. În schimb, nana a apucat-o de încheieturile mâinilor, a smucit-o și i-a șuierat printre dinți:

— Ești o *harami* mică și prostovană. Cu asta m-am ales după câte-am îndurat. Cu o *harami* mică și prostovană, care-mi face praf amintirile de familie.

În acel moment, Mariam nu a înțeles. Nu știa ce înseamnă acest cuvânt, *harami* – copil din flori. Nu era destul de mare ca să își dea seama de nedreptate, ca să înțeleagă că vinovați nu sunt decât creatorii copilului *harami*, și nu copilul *harami*, al cărui unic păcat este acela de a se fi născut. Totuși, din felul în care a pronunțat nana cuvântul, Mariam a ghicit că este un lucru urât și dezgustător să fii *harami*, precum o insectă, precum gândacii care colcăiau peste tot prin *kolba* și pe care nana îi vâna, tunând și fulgerând.

Mai târziu, când s-a făcut mai mare, a priceput. O durea mai ales felul în care nana îi arunca cuvântul în față, ca pe un scuipat. Atunci a înțeles ce vrea să spună nana, că un *harami* este ceva nedorit; că ea, Mariam, este o persoană nelegitimă, care nu va putea ridica niciodată vreo pretenție legitimă asupra lucrurilor pe care le au alți oameni, lucruri cum ar fi dragostea, familia, căminul și poziția socială.

Jalil nu o striga niciodată așa. Jalil îi spunea „floricica mea”. Îi plăcea să o salte la el în poală și să îi spună povești, ca atunci când i-a povestit cum Herat, orașul în care, în 1959, s-a născut Mariam, a fost odată leagănul culturii persane, locul în care își dădeau întâlnire scriitorii, pictorii și sufiștii.

— Dacă-ți întindeai piciorul mai mult, riscai să te trezești cu el în fundul unui poet, râdea el.

Jalil i-a spus povestea faimoaselor minarete înălțate de regina Gauhar Shad, ca să stea mărturie a iubirii ei pentru Herat. I-a descris verzile holde de grâne ale Heratului, livezile, podgoriile grele de struguri sănătoși și bazarurile boltite și aglomerate ale orașului.

— Există un fistic, i-a spus Jalil într-o zi, iar sub el, Mariam *jo*, a fost îngropat, cine crezi, nimeni altul decât marele poet Jami. S-a aplecat spre ea și i-a șoptit: Jami a trăit acum cinci sute de ani. Chiar așa. Te-am dus odată acolo, la fistic. Erai mică. Nu mai ții tu minte.

Așa era. Nu își mai amintea. Și deși își va trăi primii cincisprezece ani din viață la o aruncătură de băț de Herat, nu va vedea niciodată acel arbore faimos. Nu va vedea niciodată faimoasele minarete de aproape, așa cum nu va culege niciodată fructe din livezile Heratului și nici nu își va croi drum prin holdele sale de grâne. Dar ori de câte ori Jalil îi vorbea așa, Mariam îl asculta ca vrăjită. Îi admira cunoștințele bogate despre lume. Îi creștea inima în piept de bucurie când se gândea că are un tată care știe astfel de lucruri.

— Ce de minciuni gogonate! izbucnea nana după plecarea lui Jalil. Un bogătaș care toarnă la gogoși. Nu-l lăsa să te vrăjească. Tăicuțul tău preaiubit n-a dat doi bani pe noi. Ne-a alungat. Ne-a gonit din casa lui mare și frumoasă, de parcă n-ar fi avut nicio treabă cu noi. Și i-a părut bine.

Mariam o asculta supusă. Nu îndrăznea niciodată să îi spună nanei cât de mult o deranjează să o audă vorbind astfel despre Jalil. Adevărul era că, în preajma lui Jalil, nu se simțea deloc ca o *harami*. Timp de o oră sau două, în fiecare joi, când venea Jalil să o vadă, tot numai zâmbete și cadouri și mângâieri, Mariam simțea că merită toată frumusețea și preaplinul pe care le avea viața de oferit. Și, din această cauză, îl iubea pe Jalil.

Chiar dacă nu îl avea numai pentru ea. Jalil avea trei soții și nouă copii, nouă copii legitimi, pe care Mariam nu îi cunoștea. Era unul dintre cei mai

bogați oameni din Herat. Era proprietarul unui cinematograf pe care Mariam nu îl văzuse niciodată, dar pe care Jalil, la insistențele ei, i-l descriesese, așa încât știa că fațada este făcută din plăci de teracotă albastră și aramie, că are loje private și un tavan de lemn casetat. Ușile batante dădeau într-un foaier pardosit cu gresie, pe pereții căruia se găseau posterele înrămate ale unor filme indiene. Marțea, i-a spus Jalil odată, copiii primesc înghețată pe gratis de la chioșcul din foaierul cinematografului.

La auzul acestor vorbe, nana a zâmbit reținut. A așteptat să plece Jalil din *kolba*, apoi a chicotit și i-a spus:

— Copiii străinilor se aleg cu înghețată. Tu cu ce te alegi, Mariam? Cu povești despre înghețată.

Pe lângă cinematograf, Jalil mai avea pământuri în Karokh și Farah, trei prăvălii de covoare, una de țesături și un Buick Roadmaster negru, din 1956. Era unul dintre cei mai bine văzuți bărbați din Herat, prieten cu primarul și cu prefectul. Avea bucătar, șofer și trei slujnice.

Nana fusese una dintre slujnice. Asta până când începuse să i se umfle burta.

Când s-a întâmpat asta, spunea nana, oftatul indignat al familiei lui Jalil a aspirat tot aerul din Herat. Rudele lui prin alianță s-au jurat că va curge sânge. Nevestele i-au cerut s-o arunce în stradă. Chiar și tatăl nanei, un pietrar amărât din satul învecinat, Gul Daman, s-a lepădat de ea. Făcut de râsul lumii, acesta și-a luat catrafusele și s-a suit într-un autobuz care mergea în Iran, iar de atunci nu s-a mai auzit nimic de el.

— Câteodată, i-a spus nana într-o dimineață, devreme, pe când le dădea de mâncare găinilor de pe lângă *kolba*, mă gândesc cum ar fi fost dacă pe taică-meu l-ar fi ținut curelele să-și ascută cuțitul și să facă ce se cădea. Poate c-ar fi fost mai bine pentru mine. A mai aruncat o mână de boabe în coteț, s-a oprit și i-a aruncat o privire lui Mariam. Poate c-ar fi fost mai bine și pentru tine. Te-ar fi scăpat de necazul

de a ști că ești ceea ce ești. Dar taică-meu a fost slab de înger. Nu l-a lăsat *dil*, inima s-o facă.

Nici pe Jalil nu l-au ținut curelele, a spus nana, să facă ceea ce s-ar fi convenit. Să le țină piept familiei, nevestelor și rudelor prin alianță și să își asume răspunderea pentru ceea ce făcuse. În schimb, în mare secret și grabă, s-a pus la cale un plan ca să îl scoată basma curată. A doua zi, a pus-o să își strângă cele câteva lucrșoare pe care le avea în camera de serviciu în care locuise și a alungat-o din casă.

— Știi ce le-a spus nevestelor, ca să se apere? Că m-am *băgat* în sufletul lui. Că a fost vina mea. *Didi?* Ai înțeles? Asta-nseamnă să fii femeie pe lumea asta.

Apoi a pus jos castronul cu mâncarea pentru găini. Cu un deget, i-a ridicat bărbia lui Mariam.

— Uită-te la mine, Mariam.

Mariam a ridicat privirea, în silă.

— Bagă bine la cap, fata mea: precum acul unei busole care arată nordul, degetul acuzator al bărbatului va găsi întotdeauna femeia. Întotdeauna. Să ții minte, Mariam.

În ochii lui Jalil și ai nevestelor lui, eu eram ca un cârmâz. Ca pelinul negru. Și tu la fel. Și nici măcar nu veniseși pe lume.

— Ce este pelinul negru? întrebă Mariam.

— O buruiănă, i-a răspuns nana. Pe care-o smulgi și-o arunci cât colo.

Mariam era contrariată. Jalil nu o trata ca pe o buruiănă. Chiar deloc. Dar i se părea mai înțelept să nu protesteze cu voce tare.

— Spre deosebire de buruieni, pe mine au trebuit să mă replanteze, înțelegi, să mă hrănească și să mă ude. Din cauza ta. Asta a fost înțelegerea pe care a făcut-o Jalil cu ai lui.

Nana susținea că ea alesese să plece din Herat.

— La ce să fi rămas? Ca să-l fi văzut cum își plimbă toată ziua nevestele lui alea *kinchini* cu mașina prin oraș?

Mai spunea că nu a vrut să se mute nici în casa goală a tatălui ei, în satul Gul Daman, cocoțat pe o râpă, la vreo doi kilometri în nordul Heratului. Zicea că a dorit să locuiască într-un loc retras, izolat, unde să nu existe vecini care să se holbeze la burta ei, să o arate cu degetul, să chicotească sau, mai rău, să o asalteze cu gesturi de bunătate fățarnică.

— Și-ascultă la mine, spunea nana, taică-tău a răsuflat ușurat când am dispărut din peisaj. I-a conve-nit de minune.

Muhsin, fiul cel mare al lui Jalil cu prima lui soție, Khadija, a fost cel care a venit cu ideea luminișului. Acesta se găsea în împrejurimile satului Gul Daman. Ca să ajungi la el, trebuia să urci pe o potecă desfundată și noroioasă, care se desprindea din șoseaua ce făcea legătura între Herat și Gul Daman. Drumul era mărginit pe ambele părți de iarbă până la genunchi, împetrișată cu flori de un alb sau galben ce îți luau ochii. Poteca șerpuia pe costișă și ducea la un platou pe care se înălțau pâlcuri de plop și pe care creșteau niște tufe sălbaticе. De acolo, de sus, se zăreau, la stân-ga, vârfurile paletelor ruginite ale morii de vânt din Gul Daman, iar la dreapta, Heratul, care se întindea cât era de mare la picioarele lor. Poteca se îneca într-un râu lat, plin de păstrăvi, care izvora din munții Safid-koh și înconjura satul Gul Daman. La vreo două sute de iarzi în amonte, înspre munți, era un pâlc de sălcii plângătoare. În mijlocul lui, la umbra sălciilor, era un luminiș.

Jalil se dusese până acolo să arunce o privire. La în-toarcere, spunea nana, părea un director de închisoare care se laudă cu pereții curați și podelele strălucitoare ale pușcăriei sale.

— Și, uite-așa, taică-tău ne-a făcut șandramaua asta.

Odată, când avea cincisprezece ani, nana fusese cât pe ce să se mărite. Pretendentul era un băiat din Shin-dand, un tânăr vânzător de papagali. Mariam aflase

toată povestea chiar din gura nanei și, deși aceasta bagateliza episodul, se vedea după luminița melancolică din ochii ei că fusese fericită. Poate că o singură dată în viața ei, în acele zile care au precedat nunta, nana a fost cu adevărat fericită. În timp ce nana își depăna povestea, Mariam, așezată în poala mamei ei, și-o imagina probându-și rochia de mireasă. Și-o imagina în șaua unui cal, zâmbind timid în spatele unui vâl verde, din același material ca rochia, cu palmele pictate cu hena roșie, cu părul pieptănat cu cărare și pudrat cu pulbere argintie, iar cosițele, împletite cu rășină. Vedea muzicienii care suflau în fluierile *shahmai* și băteau în tobele *dohol* și copiii care se hârjoneau în stradă.

Apoi, cu o săptămână înainte de nuntă, un djinn a intrat în trupul nanei. Mariam nu avea nevoie de explicații. O văzuse de prea multe ori cu propriii ei ochi: nana se prăbușea dintr-odată, se chircea și trupul îi devenea țeapăn, își dădea ochii peste cap, îi tremurau brațele și picioarele, de parcă ceva din interiorul ei ar fi sugrumat-o, iar la gură făcea o spumă albă, câteodată colorată în roz de la sânge. Apoi veneau moleșeala, dezorientarea cea înfricoșătoare și bolboroseala.

Când pățania a ajuns la urechile celor din Shindand, familia vânzătorului de papagali nici nu a mai vrut să audă de nuntă.

— Le-a intrat frica-n oase, așa s-a exprimat nana.

Rochia de mireasă a fost dosită pe undeva. După aceea, nu au mai existat alți pretendenți.

În acel luminiș au ridicat Jalil și fiii săi, Farhad și Muhsin, mica *kolba* în care Mariam își va petrece primii cincisprezece ani din viață. Era făcută din chirpici și tencuită cu lut amestecat cu paie. Avea două paturi înguste, o masă de lemn, două scaune cu spătar, o fereastră și niște polițe pe care nana își ținea oalele de pământ și preaiubitul serviciu de ceai din porțelan. Jalil a montat o sobă de fontă nouă și a făcut o stivă de lemne tăiate în spatele *kolbăi*. A instalat un *tandoor* afară, pentru coptul pâinii, și a făcut un coteț îngrădit

de găini. I-a pus pe Farhad și Muhsin să sape o groapă adâncă dincolo de cercul de sălcii, la vreo sută de iarzi, și să ridice o privată.

Jalil ar fi putut angaja niște muncitori ca să construiască *kolba*, spunea nana, dar nu a făcut-o.

— Așa credea el că-și spală păcatele.

Din ceea ce povestea nana cu privire la ziua în care o născuse pe Mariam, reieșea că nimeni nu venise să o ajute. Se întâmplase într-o zi umedă și mohorâtă din primăvara lui 1959, spunea ea, a douăzeci și șasea toamnă din domnia de patruzeci de ani a regelui Zahir Shah, o domnie fără evenimente notabile, în cea mai mare parte a ei. Îi spunea că Jalil nu se deranjase să aducă un doctor sau măcar o moașă, deși știa că djinnul ar fi putut pune stăpânire pe ea, tulburând-o chiar în timpul nașterii. Se întinsese singură-singurică pe podeaua *kolbei*, cu un cuțit la îndemână, lac de sudoare.

— Când nu mai puteam de durere, mușcam perna și țipam până răgușeam. Și nu aveam pe nimeni să mă ștergă pe față sau să-mi dea un pahar cu apă. Și tu, Mariam *jo*, tu nu te grăbeai deloc. Din cauza ta am zăcut aproape două zile pe podeaua aia rece și tare. N-am mâncat și n-am dormit, nu făceam decât să-mping și să mă rog să ieși.

— Îmi pare rău, nana.

— Am tăiat cu mâna mea cordonul dintre noi. De-aia luasem cuțitul.

— Îmi pare rău.

În acest punct, nana îi adresa mereu un zâmbet reținut, plin de subînțelesuri – Mariam nu era niciodată sigură dacă exprima un reproș latent sau o iertare fără prea mare tragere de inimă. Tinerei Mariam nu îi dădea niciodată prin gând că este nedrept să îți ceri iertare pentru felul în care ai venit pe lume.

În jurul vârstei de zece ani, Mariam a început să se îndoiască de adevărul acestei povești referitoare la nașterea ei. Acum credea versiunea lui Jalil, care, deși fusese plecat, aranjase ca nana să fie dusă la un spital

din Herat, unde un doctor avusese grijă de ea. Avusese un pat așa cum trebuie, cu așternuturi curate, într-un salon aerisit. Jalil a dat din cap cu tristețe când Mariam i-a spus de cuțit.

Mariam începuse să aibă dubii și în legătură cu suferința de două zile pe care i-ar fi provocat-o mamei ei.

— Mie mi-au spus că n-a durat nici măcar o oră, i-a spus Jalil. Ai fost o fiică bună, Mariam *jo*. Chiar și la naștere ai fost cuminte.

— El nici măcar n-a fost acolo! se dezlănțuia nana. Era la călărit, la Takht-e-Safar, cu scumpii lui prieteni.

Când îi dăduseră de știre că i s-a mai născut o fată, zicea nana, Jalil ridicase din umeri, continuând să țesale coama calului, și rămăsese încă două săptămâni la Takht-e-Safar.

— Adevărul este că până la o lună nici măcar nu te-a luat în brațe. Și atunci ți-a aruncat doar o privire, zicând ceva, cum c-ai avea o față lunguiață, și mi te-a pus la loc în brațe.

Mariam nu mai credea nici această parte a poveștii. Da, recunoștea Jalil, era la călărit în Takht-e-Safar, dar când a aflat vestea, nu a ridicat din umeri. S-a aruncat în șa și s-a întors călare la Herat. A luat-o în brațe și a legănat-o, și-a trecut degetul mare peste sprâncenele ei stufoase și a îngânat un cântec de leagăn. Și deși era adevărat că avea fața lungă, Mariam nu și-l putea închipui pe Jalil făcând vreo remarcă de acest fel.

Nana spunea că ea a fost cea care a ales numele de Mariam, fiindcă așa o chemase pe mama ei. Jalil spunea că el a ales numele fiindcă Mariam, tuberoza, este o floare minunată.

— Este floarea ta preferată? l-a întrebat Mariam.

— Una dintre ele, a spus el și a zâmbit.

Una dintre cele mai timpurii amintiri ale lui Mariam era scârâitul roșilor de fier ale unei roabe care sălta pe stânci. Roaba își făcea apariția o dată pe lună, plină cu orez, făină, ceai, zahăr, ulei, săpun și pastă de dinți. Era împinsă de doi dintre frații de tată ai lui Mariam, de obicei Muhsin și Ramin, uneori Ramin și Farhad. Băieții o împingeau cu rândul, de-a lungul potecii desfundate ce șerpuia peste stânci și bolovani, pe lângă gropi și tufșuri, până la râu. Acolo, roaba trebuia golită și proviziile cărate în brațe pe celălalt mal. Apoi băieții treceau și roaba și o încărcau la loc. Urmau alte două sute de iarzi de împins, de data aceasta prin iarba deasă și înaltă și printre pâlcuri de lăstăriș. Broaștele săreau din calea lor. Frații alungau țăntarii de pe fețele asudate.

— Are servitori, spunea Mariam. Ar putea să-l trimită pe unul dintre ei.

— Așa crede el că-și spală păcatele, spunea nana.

La auzul scârțâitului roabei, Marian și nana ieșeau afară. Mariam și-o va aminti mereu pe nana așa cum arăta în ziua de aprovizionare: o femeie înaltă, ciolănoasă și desculță, care se proptea în prag, mijindu-și ochiul cel leneș și punându-și mâinile în sân, într-un fel sfidător și batjocoritor. Avea părul tuns scurt, ars de soare, neacoperit și nepieptănat. Purta o bluză lălăie cu mâneci lungi, de culoare gri, încheiată până sus. Avea buzunarele pline cu pietre cât nucile. Băieții se așezau pe malul râului și așteptau până ce ele terminau de transportat proviziile în *kolba*. Se învățaseră minte și nu se apropiau la mai mult de treizeci de iarz, deși nana nu ochea prea bine și cele mai multe pietre aterizau la o distanță considerabilă de țintele lor. În timp ce căra sacii cu orez în casă, nana zbiera la băieți și îi făcea în toate felurile, folosind niște cuvinte pe care Mariam nu le înțelegea. Îi înjura de mamă, cu fața schimonosită de ură. Băieții nu îi răspundeau niciodată.

Lui Mariam i se făcea milă de ei. I-or durea și pe ei mâinile și picioarele de la atâta împins la roaba aia grea, se gândea ea plină de compasiune. Ar fi vrut să i se dea voie să le ofere niște apă. Dar nu spunea nimic, iar dacă îi făceau cu mâna, nu le răspundea la salut. Odată, ca să îi facă pe plac nanei, chiar a țipăt la Muh-sin, zicându-i că are o gură ca un fund de șopărlă – dar mai apoi au măcinat-o remușcările, rușinea și teama că o vor pârî lui Jalil. Nana, în schimb, a răs atât de tare, arătându-și dintele cel cariat din față, încât lui Mariam i-a fost frică să nu o apuce iarăși vreo criză de-a ei. După ce s-a potolit, s-a uitat la Mariam și i-a spus:

— Ești o fată bună.

După ce se golea roaba, băieții făceau cale întoarsă, hârjonindu-se. Mariam stătea și se uita după ei cum dispar în iarba înaltă, printre florile sălbatice.

— Mai caști mult ochii?

— Nu, nana.

— Să știi că râd de tine. Zău dacă te mint. I-am auzit cu urechile mele.

— Vin acum.

— Nu mă crezi?

— Gata, am venit.

— Tu știi că eu te iubesc, Mariam *jo*.

Dimineața, se trezeau în behăiturile îndepărtate ale oilor și sunetele ascuțite ale fluierelor ciobanilor din Gul Daman, care își mânau turmele la păscut, pe coastele cu iarbă grasă. Mariam și nana mulgeau caprele, dădeau de mâncare la găini și adunau ouăle. Făceau pâine împreună. Nana îi arăta cum se frământă coca, cum se face focul la *tandoor* și cum se bagă aluatul crescut la țest, pe vatra încinsă. O învăța să coasă și să gătească orezul și diversele garnituri: tocăniță de *shal-qam* cu napi, *sabzi* de spanac, conopidă cu ghimbir.

Nana nu făcea niciun secret din faptul că nu îi plăceau musafirii – și, de fapt, oamenii în general –, cu excepția câtorva, persoane de vază. Una dintre ele era primarul din Gul Daman, *arbab*-ul satului, Habib Khan, un bărbat cu barbă, capul mic și ditamai burdihanul, care venea cam o dată pe lună, însoțit de un servitor care căra câte o găină sau o oală de orez *kichiri* sau un coș de ouă vopsite pentru Mariam.

Apoi, mai venea o babă grasă, căreia nana îi zicea Bibi *jo*. Răposatul ei soț fusese cioplitor, prieten cu tatăl nanei. Bibi *jo* era invariabil însoțită de una dintre cele șase nurori ale ei și un nepot sau doi. Șchiopăta prin luminiș și își blestema zilele, se ținea cu mâinile de șale și se văita nevoie mare, apoi se așeza cu un oftat dureros pe scaunul pe care i-l trăgea nana. Și Bibi *jo* îi aducea, de fiecare dată, câte ceva lui Mariam, o cutie de bomboane *dishlemeh* sau o coșniță cu gutui. Nanei îi servea mai întâi niște tânguiri despre sănătatea ei șubredă, iar mai apoi, pe îndelete și cu o plăcere nedisimulată, niște bârfe din Herat și Gul Daman, în timp ce noră-sa stătea în spatele ei, ascultând-o supusă, fără să scoată o vorbă.

Dar preferatul lui Mariam – după Jalil, bineînțeles – era hogea Faizullah, un bărbat în vârstă, dascălul de

Coran al satului, *akhund*-ul. Venea o dată pe săptămână din Gul Daman ca să o învețe pe Mariam cele cinci rugăciuni zilnice *namaz* și să o îndrume la recitările din *Coran*, așa cum făcuse și cu nana în copilăria ei. Hoge Faizullah era cel care o învățase pe Mariam să citească, cel care i se aplecase plin de răbdare peste umăr în timp ce buzele ei descifrau mutește cuvintele, iar degetul arătător zăbovea sub fiecare dintre ele, până i se albea unghia, atât de tare apăsa, de parcă ar fi fost posibil să stoarcă înțelesul din simboluri. Hoge Faizullah era cel care o ținuse de mână și îi ghidase creionul la fiecare avânt al lui *alef*, la fiecare ondulare a lui *beh*, la fiecare dintre cele trei puncte ale lui *seh*.

Era un bătrânel sfrijit, gârbovit și știrb și avea o barbă albă, care îi ajungea până la buric. De obicei venea singur până la *kolba*, câteodată împreună cu fiul lui cu păr roșcat, Hamza, care era cu câțiva ani mai mare ca Mariam. Când hoga Faizullah își făcea apariția la *kolba*, Mariam îi săruta mâna – care părea o crenguță acoperită cu un strat subțire de piele –, iar el o săruta pe frunte, după care intrau și începeau lecția. După lecție, se așezau lângă *kolba*, mâncau semințe de pin și beau ceai verde și se uitau la privighetorile care zburau din copac în copac. Uneori o mai porneau la plimbare prin frunzele ruginite, printre anini, pe malul râului, în sus, pe munte. Mergând, hoga Faizullah număra măргеlele de la mătăniile *tasbeh* și, cu voce tremurată, îi povestea vrute și nevrute lui Mariam, întâmplări din tinerețea lui, cum era cea despre șarpele cu două capete pe care îl găsisese în Iran, pe podul cu treizeci și trei de arce din Isfahan; sau cea despre pepenele verde pe care îl tăiasse în două, lângă Moscheea Albastră din Mazar, și descoperise că semințele formează cuvântul *Allah* pe una dintre jumătăți și *Akbar*, pe cealaltă.

Hoge Faizullah i-a mărturisit lui Mariam că, uneori, nu pricepe înțelesul cuvintelor din *Coran*. Dar spunea că îi plac sunetele încântătoare pe care le fac cuvintele arabe când se rostogolesc pe limba lui. Spunea că îl liniștesc, că îi merg la suflet.

— Și pe tine or să te liniștească, Mariam *jo*, îi zicea el. Să te gândești la ele ori de câte ori o să fii la ananghie, iar ele n-or să te lase la greu. Cuvintele Domnului n-or să te înșele niciodată, fata mea.

Hoge Faizullah știa și să îi asculte pe alții povestind. Când vorbea Mariam, era numai ochi și urechi. Dădea încet din cap și zâmbea cu recunoștință, de parcă i s-ar fi acordat cine știe ce privilegiu mult-râvnit. Lui Mariam îi era ușor să îi spună lui hoga Faizullah lucruri pe care nu îndrăznea să i le mărturisească nanei.

Într-o zi, în timp ce se plimbau, Mariam i-a spus că și-ar dori să fie lăsată să meargă și ea la școală.

— Adică la o școală de-adevăratelea, *akhund sahib*. Să stau și eu în bancă. Ca ceilalți copii ai tatălui meu.

Hoge Faizullah s-a oprit.

Cu o săptămână în urmă, Bibi *jo* le adusese vestea că fiicele lui Jalil, Saideh și Naheed, fuseseră înscrise la școala de fete „Mehri” din Herat. De atunci, prin capul lui Mariam se perindaseră diverse gânduri despre săli de clasă și profesori, imagini cu caiete de dictando, coloane de cifre și stilouri care făceau semne întunecate, greoaie. Se și vedea într-o sală de clasă, cu alte fete de vârsta ei. Ce n-ar fi dat să pună și ea rigla pe pagină și să tragă niște linii pline de importanță.

— Ți-ar plăcea? a întrebat-o hoga Faizullah, uitându-se la ea cu ochii lui blajini și apoși. Își ținea mâinile la spatele gârbovit, iar umbra tulpănelui îi cădea pe un petec de flori burzuluite de pintenul-cocoșului.

— Da.

— Și ai vrea să-i cer eu voie mamei tale.

Mariam a zâmbit. În afară de Jalil, s-a gândit ea, nimeni pe lume nu o înțelegea mai bine ca bătrânul ei dascăl.

— Atunci, ce-i de făcut? Domnul, în înțelepciunea Sa, ne-a dat la fiecare în parte multe slăbiciuni, iar dintre cele multe ale mele, cea mai de seamă este aceea că nu am puterea să îți refuz nimic, Mariam *jo*, a spus el, bătând-o pe obraz cu unul dintre degetele lui atinse de artrită.